

Редкачов Максим Євгенійович,
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПІДЛІТКОВИХ СУЇЦИДІВ

Самогубство – це проблема сучасного суспільства, яка являє собою відкритий прояв саморуйнівної поведінки людини. Сьогодні дана тема актуальна, адже кількість самогубств серед підлітків із кожним роком зростає.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я самогубство є третьою за частотою причиною смерті серед населення віком від 14 до 17 років (після нещасних випадків і вбивств). Щороку у світі близько мільйона людей покінчують життя самогубством, а це приблизно одна людина кожних 40 секунд, при цьому тільки 35–40 % із них страждають на психічні розлади [1, с. 239].

Слід розрізняти суїцидальну поведінку та суїцидальний ризик. Суїцидальна поведінка – це поведінка, що включає різні форми активності, які служать деструктивним засобом рішення особистісних проблем в умовах конфліктної ситуації. До проявів суїцидальної активності належать: думки, наміри, висловлювання, погрози, спроби. Уся поведінка будується так, щоби суїцидальна спроба вдалася [6, с. 202]. Тоді як суїцидальний ризик – це фактори, котрі впливають на вірогідність того, що дана особа вдасться до суїцидальної спроби. Наприклад, до суїцидальних ризиків можна віднести неадекватну самооцінку підлітків. При заниженій самооцінці підліток недооцінює власні можливості, прагне до виконання тільки найпростіших задач, що заважає його розвитку. При завищеній самооцінці підліток переоцінює власні можливості, прагне виконати те, з чим неспроможний впоратися, що також негативно позначається на розвитку його особистості.

Шкільні проблеми є однією з головних причин формування суїцидальної поведінки серед підлітків. До вагомих чинників суїциду можна також віднести: негативні переживання, пов'язані з переважаннями, неуспішністю, конфліктами з учителями або однолітками. При цьому саме в школі формуються такі важливі соціальні запити підлітка, як: потреба в самоповазі; потреба в позитивній оцінці значущих для нього осіб; потреба у спілкуванні тощо; і незадоволення цих потреб може переживатися підлітками надзвичайно гостро.

Таким чином, фактори, пов'язані з навчальним процесом, можуть виступати тригером суїцидальної поведінки. Тому школи потребують розробки спеціальних превентивних програм з активним залученням спеціалістів-практиків для їх впровадження.

Як зазначає О. Гарківець, неповнолітні складають значний прошарок осіб із підвищеною віктимогенною вразливістю. У зв'язку з цим дослідження природи та генези віктимності особистості є актуальною задачею сучасної психологічної науки та практики [1]. Віктимність підлітків також може розглядатися як чинник суїцидальної поведінки. Наприклад, у ситуаціях, коли підлітки залучалися до небезпечних інтернет-квестів, або в наслідок неблагополучної ситуації в родині звертали до самотравмуючих чи суїцидальних спроб.

Окрім соціальних умов, зокрема, ситуації у школі та сім'ї, на суїцидальну поведінку підлітків можуть впливати психологічні чинники, зумовленні переживанням кризи підліткового віку, яка традиційно вважається гострою. Під час фізіологічної перебудови організму у підлітків виникають відчуття тривоги, з'являється підвищена збудливість та емоційна нерівноваженість, а особливості самосвідомості та самооцінки проявляються у яскравих поведінкових реакціях.

Враховуючи різні наукові концепції можна стверджувати, що особливості проявів і перебігу підліткового періоду онтогенезу залежать від конкретних соціальних обставин життя й розвитку особистості підлітка, його соціальної позиції у світі дорослих. Так, І. Федосєєва вважає, що вирішальна роль у психічному розвитку дитини належить передусім системі соціальних відносин. Біологічний чинник діє на підлітка опосередковано – через соціальні стосунки з оточенням [7, с. 162]. М. Решитников навпаки, вважає, що не варто недооцінювати біологічний фактор. Зокрема, відомо, що коли один із близнят зробив спробу суїциду, то у другого ризик самогубства різко підвищується. Цей факт, на думку вченого, вказує на генетичний вплив на підвищений ризик суїциду [5, с. 119].

Деякі особи можуть успадковувати генетичну схильність до психічних хвороб, таких як шизофренія і алкоголізм, котрі, у свою чергу, збільшують ризик суїциду. Учені виявили, що підлітки, які схильні до суїциду, не перебувають під впливом більш сильних стресорів у порівнянні з іншими людьми; проте вони частіше мають певну патологію особистості, яка не дозволяє їм повноцінно справлятися з життєвими проблемами [3, с. 234]. Наприклад, певні акцентуації характеру можуть впливати на формування девіантної та суїцидальної поведінки.

Загалом, причини суїцидальної поведінки дуже складні і численні. Їх можна шукати в біологічних, генетичних, психологічних і соціальних сферах життя дитини. Попри те, що люди, зазвичай, вчиняють суїцид у екстремальних ситуаціях, таких, як втрата роботи, навчання, коханої людини [4], причини підліткових суїцидів можуть бути менш «гострі», проте суб'єктивно сприймаються дітьми як безвихідні.

Висновок. Підлітковий вік переживається дитиною дуже гостро, через це збільшуються ризики суїцидальної поведінки. До основних чинників суїцидальної поведінки у цьому віці можна віднести: проблеми у сім'ї та школі; певні особистісні властивості,

зокрема, що впливають на віктимність; психологічні чинники, пов'язані з особливостями переживання кризи підліткового віку; а також біологічні фактори в наслідок яких в підлітків можуть проявлятися акцентуації характеру та психопатії, що також збільшують вірогідність суїцидальних ризиків.

Список використаних джерел

1. Гарькавець С. О. Психологія підліткової віктимності. Луганськ: вид-во Ноулідж, 2013. 175 с.
2. Дюркгейм Э. Самоубийство: социологический этюд. / Суицидология: прошлое, настоящее: проблема самоубийства в трудах философов, социологов, психотерапевтов в художественных текстах / под ред. В. А. Базарова. М. : Мысль, 2001. С. 239–254.
3. Меннингер К. А. Война с самим собой. М. : Эксмо-Пресс, 2000. 234 с.
4. Моховиков А. Н. Суицидология: прошлое и настоящее. – М. : Когито-центр, 2001. 569 с.
5. Озарчук О. І., Назарець Л. М. Психологічні основи профілактики суїцидальної поведінки у підлітковому віці. Психологія: реальність і перспективи. 2014. Вип. 3. С. 118–120.
6. Подольский А. И., Идобаева О. А., Хейманс С. Диагностика подростковой депрессивности: теория и практика. СПб. : Питер, 2004. 202 с.
7. Федосеева І. В. Вікові особливості суїцидальної поведінки підлітків. Молодий вчений. 2016. № 9. С. 161–165.

Рівчаченко Олена Анатоліївна,

старший викладач кафедри юридичної психології Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СЛІДЧИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ДО ДОПИТУ ДІТЕЙ – ЖЕРТВ НАСИЛЬСТВА

Процедура провадження розслідування злочинів щодо статевої недоторканості неповнолітніх (малолітніх) є складною та багатоступінною, містить в собі потенційно складні наслідки повторного психологічного травмування дітей, що беруть в ній участь. Слід зазначити, що набувши членства у Раді Європи у 1995 р., Україна взяла на себе низку зобов'язань у сфері реформування чинного законодавства на основі норм та стандартів Ради Європи. Дане зобов'язання стосується норм і стандартів щодо захисту дітей - жертв насильства або свідків злочинів. Для Ради Європи захист прав дітей та просування правосуддя, дружнього до дітей, є пріоритетним завданням. Одним з документів, в якому найбільш докладно визначаються вимоги до допиту дитини – свідка чи жертви злочинних посягань, є конвенція ради Європи про захист дітей від сексуальної